

POSTANOWIENIE

Dnia 14 grudnia 2023 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Alina Szymanowska

Sędziowie: Tomasz Żak

Rafał Kubiak

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2023 r. w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

w sprawie z wniosku H. D.

przy udziale W. M. (1), A. M. (1) i D. D.

o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po E. M.

na skutek apelacji wnioskodawczynie

od postanowienia Sądu Rejonowego w Nowym Tomysłu

z dnia 3 lutego 2023 r.

sygn. akt I Ns 439/21

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że:

- wniosek oddalić;
- kosztami postępowania obciążyć wnioskodawczynię i uczestników w zakresie poniesionym;

II. w pozostałym zakresie apelację oddalić;

III. kosztami postępowania w instancji odwoławczej obciążyć wnioskodawczynię i uczestników w zakresie poniesionym;

Tomasz Żak Alina Szymanowska Rafał Kubiak

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynie H. D. wniosła o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim z dnia 19 czerwca 2002 roku wydanego w sprawie sygn. akt I Ns 488/02 (o stwierdzeniu nabycia spadku po E. M.) w ten sposób, że stwierdzić, że spadek po E. M. na podstawie ustawy nabyli: jego żona W. M. (2) w 1/4 części, oraz jego dzieci: D. D., H. D., A. M. (2) i W. M. (1) po 3/16 każdy z nich.

W uzasadnieniu wniosku wskazano, że w obrocie prawnym istnieją dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po E. M.. Postanowienie z dnia 22 sierpnia 2000 roku wydane przez Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim w

sprawie I Ns 801/00 stwierdzające nabycie spadku na podstawie ustawy oraz postanowienie z dnia 19 czerwca 2002 roku wydane przez ten sam Sąd stwierdzające nabycie spadku na podstawie testamentu.

Zdaniem wnioskodawczyni wskazany stan rzeczy i istnienie dwóch prawomocnych orzeczeń o stwierdzenie nabycia spadku po tej samej osobie jest niedopuszczalny i konieczne jest wzruszenie prawomocnego postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku, co może nastąpić albo przez jego uchylenie albo przez jego zmianę.

Postanowieniem z dnia 17 maja 2021 roku (k. 17 akt) Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim stwierdził swoją niewłaściwość i przekazał sprawę do Sądu Rejonowego w Nowym Tomyślu jako właściwego miejscowo zgodnie z ostatnim miejscem zwykłego pobytu spadkodawcy.

Uczestniczka postępowania D. D. wniosła o oddalenie wniosku oraz uchylenie przez Sąd z urzędu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po E. M., wydanego przez Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim w sprawie sygn. akt I Ns 801/00 z dnia 22 sierpnia 2000 roku. D. D. wniosła ponadto o zasądzenie od wnioskodawczyni na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Uczestniczka postępowania A. M. (1) na rozprawie w dniu 22 listopada 2022 roku (k. 69 akt) podała, że nie ma zdania w sprawie, natomiast uczestnik postępowania W. M. (1) w piśmie z dnia 16 listopada 2022 roku (k. 68 akt) wskazał jedynie, że „nie był informowany w sprawie”.

W dniu 3 lutego 2023 r. Sąd Rejonowy w Nowym Tomyślu, w sprawie o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po E. M. postanowił:

1. oddalić wniosek o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim z dnia 19 czerwca 2002 roku, wydanego w sprawie sygn. akt I Ns 488/02 o stwierdzenie nabycia spadku po E. M.,
2. uchylić stwierdzenie nabycia spadku po E. M. zmarłym 25.04.1999 roku w N. orzeczone postanowieniem Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim, Wydziału I Cywilnego z dnia 22.08.2000 roku, w sprawie sygn. akt I Ns 801/00
3. kosztami postępowania obciążyć wnioskodawczynię oraz uczestników postępowania w zakresie dotychczas przez nich poniesionym.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły ustalenia faktyczne i rozważania prawne przytoczone w uzasadnieniu orzeczenia k. 99 – 109 akt.

Apelację od postanowienia z dnia 3 lutego 2023 r. złożyła wnioskodawczyni, zaskarżając postanowienie w całości, zarzuciła naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy, a w szczególności naruszenie:

- art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 379 pkt 3 k.p.c. z uwagi na nieuchylenie przez Sąd Rejonowy w Nowym Tomyślu postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wlkp. z dnia 19.06.2022 r. I Ns 488/02 jako wydanego z naruszeniem prawa;

- art. 670 k.p.c. w zw. z art. 679 §1 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie z urzędu przez Sąd Rejonowy w Nowym Tomyślu wszystkich czynności zmierzających do ustalenia prawidłowego kręgu spadkobierców po E. M. z uwzględnieniem faktu, że druga sprawa spadkowa po spadkodawcy została przeprowadzona z naruszeniem prawa, a także ze względu na nieuchylenie przez Sąd Rejonowy w Nowym Tomyślu postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wlkp. z dnia 19.06.2022 r. I Ns 488/02 jako wydanego z naruszeniem prawa.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o :

1. zmianę zaskarżonego postanowienia w całości i uchylenie w całości stwierdzenia nabycia spadku po E. M., zmarłym w dniu 25.04.1999 r. w N., orzeczone postanowieniem Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim z dnia 19.06.2022 r. I Ns 488/02;

2. zasądzenie od uczestniczki postępowania D. D. na rzecz wnioskodawcy H. D. zwrotu kosztów postępowania za obie instancje,

ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie prawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Uzupełniając apelację, w piśmie z dnia 2 czerwca 2023 r. wnioskodawczyni wskazała, że zaskarża postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 3 lutego 2023 r. w całości i wnosi o zmianę zaskarżonego postanowienia w całości i uchylenie w całości stwierdzenia nabycia spadku po E. M. z dnia 19 czerwca 2002 r., wydanego w sprawie I Ns 488/02.

Uczestniczka D. D. wniosła o oddalenie apelacji i orzeczenie o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna i wobec zaskarżenia postanowienia Sądu Rejonowego w zakresie punktów 1 i 2, zawierających orzeczenie merytoryczne skutkowało zmianą zaskarżonego orzeczenia i oddaleniem wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w całości.

Sąd Okręgowy podziela ustalenia faktyczne przytoczone przez Sąd I instancji i przyjmuje je za własne.

Sąd Rejonowy ustalił, że: E. M., który zmarł w dniu 25 kwietnia 1999 roku w N. sporządził w dniu 16 marca 1999 roku przed R. P. – Notariuszem w N. testament w formie aktu notarialnego (Rep. A nr (...)). W testamencie tym spadkodawca E. M. powołał do całości spadku swoją żonę W. M. (2), córkę A. i H.. Jednocześnie spadkodawca wskazał, że na wypadek gdyby spadkobierca powołany nie chciał lub nie mógł dziedziczyć to powołuje do całości spadku swojego syna A. M. (2), syna E. i W..

W chwili śmierci spadkodawca był żonaty z W. M. (2), nazwisko rodowe B. i miał czworo dzieci: córkę M. D., córkę H. D., syna A. M. (2) oraz syna W. M. (1).

Pismem z dnia 25 czerwca 2000 roku W. M. (2) (żona E. M.) złożyła w Sądzie Rejonowym w Grodzisku Wielkopolskim wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po E. M. na podstawie ustawy. Uczestnikami postępowania oprócz wnioskodawczyni byli także: H. D., W. M. (1), D. D. oraz A. M. (2). Sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt I Ns 801/00.

Postanowieniem z dnia 22 sierpnia 2000 roku wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 801/00 i prawomocnym w dniu 12 września 2000 roku, Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim stwierdził, że spadek po E. M. nabyli na podstawie ustawy: jego żona W. M. (2) w 1/4 części oraz jego dzieci: D. D., H. D., A. M. (2) i W. M. (1) po 3/16 części każdy z nich.

Następnie pismem z dnia 23 maja 2002 roku W. M. (2) złożyła w Sądzie Rejonowym w Grodzisku Wielkopolskim kolejny wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po E. M. – tym razem na podstawie testamentu. Uczestnikami postępowania oprócz wnioskodawczyni byli także: A. M. (2), D. D., W. M. (1) oraz H. D.. Nadto W. M. (2) złożyła wniosek o otwarcie i ogłoszenie testamentu E. M., do którego dołączyła oryginalny wypis testamentu z dnia 16 marca 1999 roku sporządzony w formie aktu notarialnego przed R. P., N. w N., Rep. A nr(...).

Sprawa o stwierdzenie nabycia spadku została zarejestrowana pod sygn. akt I Ns 488/02, natomiast sprawa o otwarcie i ogłoszenie testamentu została zarejestrowana pod sygn. akt I Ns 487/02.

Sąd Rejonowy nie odrzucił kolejnego wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po tym samym spadkodawcy i postanowieniem z dnia 19 czerwca 2002 roku, prawomocnym w dniu 10 lipca 2002 roku, wydanym w sprawie sygn.

akt I Ns 488/02 Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim, stwierdził, że spadek po E. M. na podstawie testamentu z dnia 16 marca 1999 roku otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym w Grodzisku Wielkopolskim w sprawie sygn. akt I Ns 487/02 nabyła jego żona W. M. (2) w całości.

Niewątpliwie w obrocie prawnym funkcjonują dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po E. M. przy czym w dniu 22 sierpnia 2000 roku w postanowieniu wydanym w sprawie o sygn. akt I Ns 801/00 sąd stwierdził nabycie spadku na podstawie ustawy, a w kolejnym postanowieniu z dnia 19 czerwca 2002 roku, wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 488/02 stwierdzono nabycie spadku na podstawie testamentu.

Należy podkreślić, że wnioskodawczyni H. D. wniosła o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim z dnia 19 czerwca 2002 roku wydanego w sprawie sygn. akt I Ns 488/02 (drugie postanowienie) w ten sposób, że stwierdzić, że spadek po E. M. na podstawie ustawy nabyli: jego żona W. M. (2) w 1/4 części, oraz jego dzieci: D. D., H. D., A. M. (2) i W. M. (1) po 3/16 każdy z nich. W treści wniosku wskazano, że znajduje on oparcie w art. 679 k.p.c. Należy zgodzić się z Sądem Rejonowy, że wniosek nie był zasadny i winien zostać oddalony.

Uwzględnienie tak sformułowanego wniosku nie doprowadziłoby do wyeliminowania z obrotu prawnego jednego z postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku. Zauważył to Sąd Rejonowy i wskazał, że wniosek był obarczony błędem logicznym. Zmierzał bowiem jedynie do zmiany postanowienia wydanego w sprawie I Ns 488/02 poprzez stwierdzenie, że spadek na podstawie ustawy nabyły osoby wskazane we wniosku i w udziałach tamże wskazanych. Sąd Rejonowy podkreślił, że uwzględnienie wniosku sformułowanego przez H. D. nie wyeliminowałoby z obrotu prawnego postanowienia wydanego w sprawie I Ns 801/00 i nadal współistniałyby dwa postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie (a dodatkowo o tej samej treści). H. D. bowiem w treści wniosku nie domagała się żadnej ingerencji w postanowienie wydane w sprawie sygn. akt I Ns 801/00. Sąd stwierdził, że wnioskodawczyni chodziło zapewne o to, aby uchylić postanowienie wydane w sprawie I Ns 488/02 (stwierdzające nabycie spadku według porządku testamentowego) i pozostawić w obrocie postanowienie wydane w sprawie I Ns 801/00 (stwierdzające nabycie spadku według porządku ustawowego). Wniosek jednakże sformułowała inaczej, w takim, a nie innym brzmieniu (i to poprzez kwalifikowanego pełnomocnika będącego radcą prawnym), które w ocenie Sądu przesądzało o konieczności jego oddalenia.

Sąd Rejonowy wskazał również, że wniosek H. D. był niezasadny także z uwagi na treść art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c. Stosownie do treści tego przepisu ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość.

W ocenie Sądu I instancji H.D. uchybiła wskazanemu terminowi, gdyż po pierwsze nie wykazała, aby w postępowaniu o sygn. I Ns 488/02 (którego była uczestnikiem) nie mogła powoływać podstawy uzasadniającej dokonanie zmiany postanowienia, a po drugie – w ocenie Sądu – żadnej takiej podstawy w toku niniejszego postępowania nie wyartykułowała *expressis verbis*. W szczególności H. D. w żaden sposób nie przedstawiła, aby podstawa na której opierała swoje żądanie zmiany postanowienia wydanego w sprawie I Ns 488/02 była jej znana dopiero w dniu 07.05.2020 roku (tj. na rok przed złożeniem wniosku – k. 14 akt).

Sąd stwierdził, że wskazane okoliczności, tj. uchybienie przez wnioskodawczynię terminowi określonym w art. 679 § 1 k.p.c. oraz zaniechanie przytoczenia podstawy uzasadniającej zmianę lub przyczyn uniemożliwiających przedstawienie jej w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku prowadzi do oddalenia wniosku.

Mimo tego, rozpoznając sprawę z wniosku H. D. (sąd nie wszczął w jakimkolwiek zakresie postępowania z urzędu, zgodnie z § 2 art. 679 k.p.c. wniosek o wszczęcie postępowania o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku może zgłosić każdy zainteresowany) i uznając wniosek za bezzasadny, Sąd Rejonowy, stwierdził, że w niniejszym postępowaniu zastosowanie znajduje art. 677 § 1 k.p.c. i nieprawidłowym byłoby orzeczenie wyłącznie oddalające wniosek, gdyż prowadziłoby to *de facto* do sytuacji, w której w obrocie prawnym nadal funkcjonowałyby dwa orzeczenia i odwołując się między innymi do treści art. 679 § 3 k.p.c. Sąd uznał, że jest uprawniony do wydania

rozstrzygnięcia eliminującego istniejący stan rzeczy. Argumentacji tej nie można podzielić. Wniosek złożony przez H. D., zważywszy na jego treść i podstawę prawną jego złożenia, nie uprawniał Sądu do wydania rozstrzygnięcia, które w ocenie sądu porządkuje istniejący stan w zakresie stwierdzenia nabycia spadku po E. M..

Odwołując się do treści uzasadnienia zaskarżonego postanowienia należy zauważyć, że Sąd Rejonowy pomimo, iż nie przeprowadził w tym zakresie postępowania dowodowego i nie uprzedził zainteresowanych dokonał oceny ważności testamentu sporządzonego przez spadkodawcę stwierdził przesłanki do dziedziczenia na podstawie testamentu i uchylił postanowienie z dnia 22 sierpnia 2000 r., które stwierdzało nabycie spadku na podstawie ustawy, podczas kiedy to postanowienie z 19 czerwca 2022 r. (drugie postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po E. M.) zapadło mimo istnienia przesłanek do odrzucenia wniosku z uwagi na brzmienie art. 199 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (powaga rzeczy osądzonej).

Trzeba zatem wskazać, że żaden z przepisów dotyczących postępowania o stwierdzenie nabycie spadku nie przewiduje możliwości uchylecia jednego z dwóch prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy, i to niezależnie od treści tych postanowień. W judykaturze i w piśmiennictwie ugruntowany jest pogląd, że uchylenie jednego z postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy nie może nastąpić w trybie przewidzianym w art. 679 k.p.c. (tak uchwała SN z 16.12.1983 r., III CZP 65/83, *Legalis*).

W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego w dnia 10 lipca 2012 roku sygn. akt III Czp 81/11 (uchwale nadano moc zasady prawnej) wskazano, że: przepis art. 679 k.p.c. nie stanowi podstawy uchylecia kolejnego prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. Istnienie dwóch lub więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy uzasadnia wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 lub art. 524 § 2 k.p.c. Pogląd ten zasługuje na pełną aprobatę.

Należy wskazać na dwie odmienne sytuacje. W pierwszej z nich o wznowienie postępowania, w którym wydane zostało późniejsze postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, występuje uczestnik tego postępowania, a w drugiej zainteresowany, który w tym postępowaniu nie brał udziału. Gdy wznowienia później zakończonych prawomocnie postępowania zażąda jego uczestnik, podstawę skargi stanowi art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Uwzględniając skargę o wznowienie, sąd uchyla wydane w tym postępowaniu późniejsze postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku i odrzuca wniosek. Jeżeli natomiast o wznowienie później zakończonych prawomocnie postępowania występuje zainteresowany, który nie był jego uczestnikiem, wówczas powinien wykazać, że późniejsze prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku narusza jego prawa, a do wznowienia stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości działania (art. 524 § 2 k.p.c.). We wznowionym postępowaniu sąd musi jednak uwzględnić powagę rzeczy osądzonej wcześniejszego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, wobec czego także w tym wypadku nastąpi uchylenie późniejszego prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, a wniosek o wszczęcie późniejszego postępowania zostanie odrzucony (por. też post. SN z 22.11.2012 r., II CSK 697/11, *Legalis*) – komentarz do art. 679 k.p.c., T. II red. Szanciło 2023, wyd. 2/Radkiewicz.

Zważywszy na powyższe nie zachodziły jakiegokolwiek podstawy do tego by w niniejszym postępowaniu, orzekając w sprawie z wniosku H. D. o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i rozstrzygając na podstawie art. 679 k.p.c. uchylić stwierdzenie nabycia spadku po E. M. zmarłym 25 kwietnia 1999 roku w N. orzeczone postanowieniem Sądu Rejonowego w Grodzisku Wielkopolskim, (...) z dnia 22 sierpnia 2000 roku, w sprawie sygn. akt I Ns 801/00 (pierwsze postanowienie).

Zważywszy na wskazany w apelacji zakres zaskarżenia (orzeczenie zaskarżone w całości), Sąd Okręgowy rozpoznając apelację doszedł do przekonania, że zachodzą podstawy do zmiany zaskarżonego postanowienia w ten sposób, że wniosek H. D. podlega oddaleniu w całości, co jednocześnie doprowadziło do uchylecia punktu 2 postanowienia, który również został wydany przez Sąd w postępowaniu toczącym się na skutek wniosku złożonego przez H. D.. Takie rozstrzygnięcie zważywszy na przedmiot postępowania i zakres zaskarżenia nie narusza zasady wyrażonej w art. 384 k.p.c. (podstawa rozstrzygnięcia art. 386 § 1 k.p.c.)

Zważywszy na brzmienie art. 679 k.p.c. i przetoczone powyżej poglądy judykatury, które Sąd Okręgowy w pełni aprobuje nie było dopuszczalne orzeczenie zgodnie z wnioskiem złożonym przez wnioskodawczynię, a szczególności zgodnie z wnioskiem sformułowanym apelacji (pismo z dnia 2 czerwca 2023 r.), w tym zakresie apelacja podlegała oddaleniu jako bezzasadna na podstawie art. 385 k.p.c.

Mając na uwadze charakter i przebieg niniejszego postępowania o jego kosztach w instancji odwoławczej orzeczono mając na uwadze treść art. 520 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy nie dopatrył się podstaw do odstąpienia od wyrażonej w art. 520 § 1 k.p.c. zasady orzekania o kosztach w postępowania nieprocesowym.

Ubocznie należy zaznaczyć, że Sąd Okręgowy dostrzega istotny problem związany z istnieniem dwóch prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy i to postanowień o odmiennej treści. Jednak jak wskazano powyżej istnienie dwóch lub więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy może co najwyżej uzasadniać wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 lub art. 524 § 2 k.p.c. W przypadku braku podstaw do wznowienia postępowania, wyeliminowanie istniejącej nieprawidłowości może nastąpić w trybie skargi nadzwyczajnej wniesionej przez uprawniony podmiot na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym tj. z dnia 11 maja 2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1093). Ocena jaki rodzaj postępowania będzie właściwy wykracza poza ramy niniejszego postępowania.

Tomasz Żak Alina Szymanowska Rafał Kubiak